

JUBILEJI

Zaslужni prof. dr. Marjan Britovšek – osemdesetletnik

Letos poleti bo praznoval osemdesetletnico univerzitetni profesor dr. Marjan Britovšek, eden najplodovitejših slovenskih zgodovinarjev, hkrati pa tudi eden redkih, ki so z raziskovalnim delom presegli okvire slovenske zgodovine.

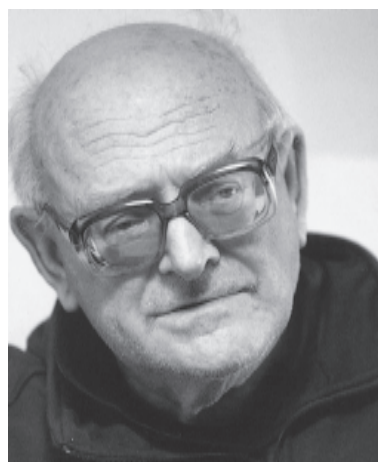
Listanje po bogati jubilentovi biografiji nam pove, da se je rodil 23. avgusta 1923 v Slovenjem Gradcu v učiteljski družini. Maturiral je na klasični gimnaziji v Mariboru, vojna leta pa prebil v partizanskih enotah kot urednik in dopisnik mladinskih listov. Diplomiral je na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (1949) ter nadaljeval podiplomski študij na Inštitutu za družbene vede v Beogradu. V začetku petdesetih let se je smelo odločil za raziskovalno in pedagoško pot; najprej kot asistent na Oddelku za zgodovino na ljubljanski filozofski fakulteti (1951), kjer je tudi doktoriral (1960), nato kot docent (1962) na novoustanovljenem Oddelku za sociologijo ljubljanske filozofske fakultete (1960).

Tu je vse do upokojitve (1993) predaval predmet socialna zgodovina 19. in 20. stoletja s poudarkom na zgodovini delavskega gibanja, od leta 1970 kot izredni in od leta 1975 kot redni profesor. Za svoje znanstveno, pedagoško in javno delovanje je prejel dvakrat nagrado sklada Borisa Kidriča in druge nagrade, bil odlikovan ter dobil naziv zaslužnega profesorja Univerze v Ljubljani (1994).

Znanstveni opus jubilanta, ki ga podrobno ponazarja njegova obsežna bibliografija¹ objav tako doma kot v tujini (17 knjig in prek 150 razprav), tematsko in časovno zaobsega štiri področja.

S prvega – študije o slovenski agrarni in socialni zgodovini – velja posebej omeniti njegovo doktorsko disertacijo, ki je dopolnjena in razširjena izšla kot monografija z naslovom *Razkroj fevdalne agrarne strukture na Kranjskem* (Ljubljana 1964). »Zdi se, da jo kaže uvrstiti med tehtnejša Britovškova znanstvena dela« (L. Čarni). Delo, ki je v celoti zasnovano na arhivskem gradivu, sodi še danes med redkejše raziskave slovenske agrarne zgodovine polpretekle dobe, od 16. do sredine 19. stoletja. Kakšen pomen imajo tovrstne raziskave za védenje o slovenski agrarni oziroma gospodarski zgodovini je moč razbrati iz avtorjeve spremne besede: »Moj prispevek s tega področja naj vzbudi raziskovalce k nadaljnjemu, še bolj sistematičnemu arhivskemu delu, ki bi pojasnilo in iztrgalo pozabi prenekatero zanimivost iz agrarne zgodovine tega obdobja.« Hkrati pa je iz teh besed zaznati – zaradi spleta okoliščin – tudi slovo od nadaljnega raziskovanja tovrstne tematike.

Drugo področje jubilantovega raziskovanja predstavljajo študije o revoluciji 1848 v Avstriji in revolucionarni dejavnosti Radovljičana Antona Fistra (1808–1881), Prešernovega in Slomškovega sodobnika, profesorja teologije in pedagogike na dunajski univerzi, vojnega kurata akademske legije, radikalnega poslanca v avstrijskem ustavodajnem parlamentu, dolgoletnega emigranta v ZDA, »človeka, ki je

¹ Bibliografijo prof. dr. Marjana Britovška je zbral in uredil A. Cindrič, v: A. Lešnik (ur.), *Kriza socialnih idej. Britovškov zbornik / The Crisis of Social Ideas. A Festschrift for Marjan Britovšek*, Ljubljana 1996, str. 21–26.

daleč presegal kakršenkoli provincializem in bil med najbolj izobraženimi Slovenci svojega časa« (F. Jerman). Raziskovalni rezultat Britovškovega dela v dunajskih arhivih in bibliotekah je bila monografija *Anton Füstler in revolucija 1848 v Avstriji* (Maribor 1970). »To je poleg Apihove knjige o Slovencih v 1848. letu (1888) ter Malovega prikaza v Zgodovini slovenskega naroda (1934–36), tretji najobsežnejši opis Slovencev v marčni revoluciji« (V. Melik). Zagotovo je predvsem Britovškova zasluga, da je bila 29. marca 1979 na Fistrovi rojstni hiši v Radovljici odkrita spominska plošča in hkrati organiziran znanstveni seminar z naslovom »Dr. Anton Fister v revoluciji 1848 – vloga in pogledi«, kakor tudi pobuda za izdajo *Izbranih spisov Antona Fistra* v 4. knjigah (Ljubljana 1987–1998).

Tretje področje Britovškovega raziskovanja predstavljajo študije o nastanku in razvoju mednarodnega delavskega gibanja. Osrednjo pozornost je namenil začetkom delavskega gibanja in njegovim različnim idejnim smerem v okviru I. in II. internacionale. Objavil je vrsto odmevnih študij, med katerimi velja posebej opozoriti na knjigi *Stavovi druge internacionale prema ratu i kolonialnom pitanju* (Beograd 1965) in *Revolucionarni idejni preobrat med prvo svetovno vojno* (Ljubljana 1969) ter na tehtno razpravo *Zgodovinski oris stališč Marxa in Engelsa do slovanskih narodov* (Ljubljana 1971), ki je izšla tudi v nemškem prevodu (Hamburg 1996).

Četrto področje, ki je bilo v širši javnosti tudi najbolj odmevno, je raziskovanje stalinizma. Brez dvoma je prof. Britovšek največji slovenski poznavalec frakcijskih spopadov v bivši Sovjetski zvezi in v III. internacionali – Kominterni. Še več, s svojimi analizami, oprtimi na arhivsko in dokumentarno gradivo, ki ga je preučeval v moskovskih arhivih in bibliotekah ter v mnogih zahodnoevropskih dokumentacijskih centrih, se je uvrstil med ugledne raziskovalce stalinizma. V ospredju njegovih objav te vrste stojijo štiri obsežne knjige – *Boj za Leninovo dediščino*, I–II (Ljubljana 1976, Zagreb 1981 /hrvaški prevod/), *Carizem-revolucija-stalinizem*, I–II (Ljubljana 1980), *Korenine stalinizma in negativne posledice kulta osebnosti* (Ljubljana 1980), *Stalinov termidor* (Ljubljana 1984, Praha 1991 /češki prevod/ – »ki temeljijo na neposrednih raziskavah, in so vsaj enakovredne, če ne boljše od mnogih del svetovnih avtorjev« (B. Repe). Vrednost Britovškovega raziskovalnega dela na tem segmentu sodobne zgodovine je bila še posebno v tem, da »naša zgodovinska zavest ni bila obremenjena s političnimi pogledi in enostranskimi razlagami sovjetskega zgodovinopisja, kot je bilo to v drugih socialističnih državah« (S. Cvetković). K povedanemu lahko dodamo, da smo prav prek teh njegovih eruditskih knjig in razprav začeli razumevati srčiko ruskega socializma. Svoje raziskovalne rezultate je prof. Britovšek prezentiral mednarodni strokovni javnosti na številnih mednarodnih zborovanjih in simpozijih, pa tudi s prevodi knjig in razprav v tujih revijah in zbornikih. Zato tudi ni slučajno, da ga je Mednarodni inštitut za socialno zgodovino v Amsterdamu uvrstil med sodelavce mednarodnega raziskovalnega projekta *Kominterni*, mednarodno uveljavljena strokovna revija *The International Newsletter of Communist Studies* (Köln) pa izvolila v svoj uredniški svet.

In prav Britovškovi odmevni rezultati znanstveno-raziskovalnega dela doma in v tujini, njegova vpetost v mednarodne raziskovalne projekte ter uspešno delovno sodelovanje z raziskovalci uglednih mednarodnih institucij, so botrovali odločitvi njegovih sodelavcev na Oddelku za sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, da se mu oddolžijo za dolgoletno in ustvarjalno delo s priložnostnim zbornikom, ter na ta način obogatijo tudi področja, s katerimi se je ukvarjal jubilat. Takratnemu povabilu za sodelovanje v skupnem projektu – mednarodni izdaji zgodovinskih in socioloških razprav – se je odzvalo kar 50 priznanih tujih in domačih raziskovalcev/k (iz Avstrije, Francije, Hrvaške, Italije, Jugoslavije, Nemčije, Nizozemske, Rusije, Slovenije in Švice), s katerimi je prof. Britovšek delal, soustvarjal oziroma še sodeluje. Rezultat projekta je bila izdaja 530 strani obsežnega zbornika petdesetih razprav – napisanih v angleškem, francoskem, hrvaškem, italijanskem, nemškem, ruskem, slovenskem in srbskem jeziku – ki nosijo skupni naslov *Kriza socialnih idej. Britovškov zbornik / The Crisis of Social Ideas. A Festschrift for Marjan Britovšek* (Ljubljana 1996), pri čemer ne gre prezreti, da problematika »socialnih idej« simbolizira celotni Britovškov znanstveni opus.

Ob povedanem seveda ne gre prezreti jubilentovega več kot 40-letnega pedagoškega dela na dodiplomskem in podiplomskem študiju. Za študente in srednješolske učitelje je napisal tudi več študijskih priručnikov ter bil mentor mlajšim raziskovalcem, magistrrom in doktorjem znanosti. Širša javnost pa ga pozna tudi po sodelovanju v številnih radijskih in televizijskih oddajah v sedemdesetih in osemdesetih letih. Od vseh Britovškovih številnih dejavnosti zunaj delovnega mesta naj tu omenimo le njegovo dolgoletno in zavzeto delo v univerzitetni stanovanjski komisiji (predsednik), ki je najbolj segla v pro-

stor vsakdanjega življenja in prinesla velike koristi večjemu številu ljudi. »Brez njegove vztrajnosti, ki ni obupala ob nobeni oviri, ne bi bilo univerzitetnih stanovanjskih blokov na ljubljanskih Prulah, ki so močno omilili tedanjo veliko stanovanjsko stisko zlasti mlajših univerzitetnih ljudi« (V. Melik). In prav ta vztrajnost, ta optimizem je ne samo ena izmed temeljnih značajskih potez prof. Britovška, pač pa tudi njegovo vodilo za premagovanje življenjskih tegob, ki žal nobenemu ne prizanašajo.

Spoštovani tovariš profesor, dragi Marjan! Iskrene čestitke ob visokem jubileju in še na mnoga leta.

August Lešnik

Prof. dr. Janko Prunk – šestdesetletnik

Podpisani je očitno posebne sreče s prijatelji in kolegi, ko ima v počastitev njihovih okroglih obletnic prijetno dolžnost napisati jubilejni zapis. Prof. dr. Janko Prunk je namreč še eden od tistih slovenskih zgodovinarjev, ki jih ni zapustila mladostna energija. Pa je na predzadnji lanski dan dopolnil šestdeset let! In to raziskovalno, mišljenjsko in osebno razgibanih let, ki so celostno označila njegovo življenjsko izkušnjo. Slednjo na zgodovinopisnem področju zaznamuje dejstvo, da je med tistimi, ki so odločilno prispevali k pred dobrimi tremi desetletji začetemu procesu vsebinsko širokega in modernega obravnavanja slovenske novejšje zgodovine.

Janko (Janez) Prunk se je rodil 30. decembra 1942 v Loki pri Zidanem mostu. Železničarski sin je štiri razrede osnovne šole obiskoval v domačem kraju, nižjo gimnazijo pa v Radečah. Tja je ali pešal ali pa se je, največkrat pozimi, vozil z vlakom. Še danes se spominja, kako je brilo, ko

je moral čez tamkajšnji most prekoračiti Savo, da je prišel v mestno naselje do šole. Sledila je višja gimnazija v Celju. Ko so po z odliko opravljeni maturi minila štiri leta naporne zgodnjejutranje vožnje z vlakom v šolo in poznopoldanske domov, je leta 1961 v Ljubljani vpisal študij zgodovine in sociologije. Za študij na Filozofski fakulteti je bil potreben poprejšnji notranji samopremislek, saj ga je privlačila tudi arhitektura. Odločil se je za humanistiko, nagnjenost do arhitekture in z njo do umetnostno zgodovinske dediščine pa je ostala. Janka Prunka namreč ne poznamo le kot zgodovinarja in univerzitetnega profesorja, temveč tudi kot odličnega poznavalca umetnosti. To je lahko spoznal vsak, ki je v njegovi družbi občudoval spomenike evropske kulture – od Pariza, Kölna, Mainza, Nürnberga, Aachna, Münchna, Dunaja, Prage, Benetk, Firenc, Rima in drugih evropskih zgodovinskih središč. Kot estetu mu je blizu tudi zakladnica svetovne in evropske literature.

Janko Prunk je že v času študija opozoril nase z razumevanjem zgodovine kot kompleksnega idejnega, političnega, kulturnega in socialnogospodarskega procesa. Bil je eden najboljših študentov svoje generacije in kot predsednik študentske organizacije na fakulteti tudi družbeno dejaven. Po diplomi leta 1966 sta ga študijska prizadevnost in živo zanimanje za sodobno zgodovino pripeljala na tedanji Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani (od 1989 Inštitut za novejšo zgodovino). Načrtno raziskovanje slovenske sodobne zgodovine je bilo takrat še v povojih in na inštitutu jih je začela razvijati tedanja mlada, t. i. »zlata« generacija: Franc Rozman, Janko Prunk in Jasna Fischer. Dr. Jasna Fischer je ob petindvajsetletnici IZDG kot njegova direktorica opozorila, da je bila druga polovica šestdesetih let, ko so se omenjeni trije mladi zgodovinarji zaposlili na inštitutu (na začetku je inštitutsko pot z njimi delil tudi Pavel Dobrila), čas, ko je grozilo, »da postane inštitut namesto znanstvene ustanove z nujno potrebno spremljajočo vlogo dokumentacijsko-informacijskega središča servisni zavod za potrebe tre-